

Referenties

- Expertgroep doorlopende leerlijnen taal en rekenen (2008). *Over de drempels met taal. De niveaus voor de taalvaardigheid*. Enschede: SLO.
- Witte, T. (2008). *Het oog van de meester. Een onderzoek naar de literaire ontwikkeling van havo- en vwo-leerlingen in de tweede fase van het voortgezet onderwijs*. Delft: Eburon.

Ronde 6

Saskia Roelofsen
Fontys Lerarenopleiding, Tilburg
Contact: s.roelofsen@hetnet.nl

Examentraining: effectief, anders en resultaatgericht. Het inzetten van activerende lees- en schrijfstrategieën bij de examenvoorbereiding Nederlands

1. Een korte probleemschets

Examentraining: effectief, anders en resultaatgericht. Een pretentieuze titel. Koppelen we daar het begrip ‘activerende didactiek’ aan vast en uw wenkbrauwen trekken zich langzaam samen tot een diepe frons.

In de bovenbouw van het voorbereidend middelbaar beroepsonderwijs (vmbo) / hoger algemeen voortgezet onderwijs (havo) en voorbereidend wetenschappelijk onderwijs (vwo) bereiden we de leerlingen voor op het eindexamen. Tekstraining speelt daarbij een belangrijke rol. Een goed hulpmiddel hierbij – dat bovendien veel gebruikt wordt – is de examenbundel. Het is echter niet stimulerend voor leerling en docent om bij aanvang van de les te starten met de zin: “pak je examenbundel en maak tekst...”. Daarnaast roept het klassikaal behandelen van de gemaakte tekst meteen de vraag op of leerlingen op die manier wel inzicht hebben/krijgen in de gemaakte fouten en of dat leidt tot een beter tekstinzicht, c.q. examenresultaat. Kortom: is het leerproces wel te bewaken? Controle hierop is moeilijk, want het is met de bestaande werkdruk voor docenten onmogelijk om van elke leerling steeds de opdrachten te controleren en om individueel na te gaan of het tekstinzicht toeneemt. Gebruikmaken van een activerende didactiek zou een hulpmiddel kunnen zijn om de gecompliceerde examenteksten voor leerlingen inzichtelijker te maken en als docent meer kijk te krijgen op het leerproces.

2. ‘Activerende didactiek’ en ‘Samenwerkend leren’

Het begrip ‘activerende didactiek’ wordt vaak in één adem genoemd met allerhande andere aanduidingen voor leervormen waarin leerlingen een actievere rol spelen. ‘Zelfstandig leren’, ‘leren leren’, ‘actief leren’, ‘studiehuis’, ‘probleemgestuurd leren’, ‘ontdekkend leren’, ‘competentiegericht leren’, ‘samenwerkend leren’... Terminologie, waar u als docent in de praktijk niet op zit te wachten. Uit al die begrippen wil ik er eentje naar voren halen en dat is ‘samenwerkend leren’.

‘Samenwerkend leren’ en ‘activerende didactiek’ vertonen veel overeenkomsten. Ekens (2008) stelt dat samenwerkend leren aan enkele voorwaarden moet voldoen, namelijk: “iedereen kan deelnemen, er wordt gewerkt aan een collectieve taak, de opdracht is helder geformuleerd en de leerling kan de taak uitvoeren zonder directe bemoeienis van de docent”. Het belangrijkste verschil tussen activerende didactiek en samenwerkend leren is echter dat eerstgenoemde ook mogelijk is met uitsluitend individueel zelfstandig werken.

Dat brengt ons dichterbij de omschrijving van het begrip ‘activerende didactiek’. Ekens (2008) haalt in zijn publicatie over activerende lees- en schrijflessen Bakker & Deinum aan met de volgende definitie: “activerende didactiek is een manier van lesgeven waarbij de nadruk ligt op maatregelen en activiteiten die de docent onderneemt om het zelfstandig en actief leren te bevorderen. Dit kunnen zowel docentgestuurde als (mede)leerling-gestuurde maatregelen zijn”.

Tevens geeft Ekens (2008) enkele conclusies weer uit een onderzoek naar de praktijk van activerende didactiek dat Bakker & Deinum hebben uitgevoerd onder duizend docenten op 10 scholen. Niet enkel de voordelen, maar ook de bezwaren die docenten en leerlingen ervaren, komen aan bod:

- leerlingen vinden de lessen van docenten die een hoge mate van activerende didactiek toepassen afwisselender, leuker, leerzamer en meer motiverend dan de lessen van collega-docenten;
- opleiding, vak, ervaring of leeftijd hebben geen invloed op de mate waarin docenten activerend lesgeven;
- motieven voor activerende didactiek zijn ‘afwisseling’ en ‘grotere betrokkenheid’; een groter leerrendement wordt niet genoemd;
- leerlingen moeten wennen aan nieuwe werkvormen en verantwoordelijkheid, waardoor er een opbouw in activerende didactiek moet zitten;
- een zekere mate van vertrouwen tussen docent en leerling is heel belangrijk voor een succesvolle activerende didactiek;
- het geluidsniveau, het volle programma, de opsplitsing van de leerstof in kleine(re) onderdelen en de weinige contactmomenten weerhouden docenten van de toepassing van verschillende werkvormen;

- volgens docenten zijn leerlingen niet in staat om verbanden te leggen tussen de verschillende vakken, wat voor een belemmering zorgt bij het activeren van voorkennis.

3. De workshop

Zoals u kunt lezen staan de voor- en nadelen op een rijtje. Natuurlijk is geen enkele didactiek zaligmakend. Ook activerende didactiek niet. Toch wil ik de positieve ervaringen met u delen die ik de laatste jaren met die methode heb opgebouwd. Ik heb gemerkt dat juist de afwisseling tussen ‘frontaal lesgeven’, ‘activerende didactiek’ en ‘samenwerkend leren’ een prettige manier van werken is. De vertaalslag van de theorie naar de praktijk, en dan met name gericht op de eindexamentraining, kunt u zelf ervaren in de workshop. Een kleine ‘proeve’ van hoe het anders kan. De workshop biedt u de gelegenheid om te ontdekken dat de soms saaie teksttraining voor het eindexamen boeiender kan zijn voor leerling en docent, maar het allerbelangrijkste is dat u met een minimale inspanning meer zicht kunt krijgen op het leerproces van uw leerlingen, naarmate de werkvormen vaker worden toegepast.

Ik sluit deze theoretische bijdrage aan het programmaboek dan ook af met de wijze woorden van Confucius:

“Zeg het me en ik zal het vergeten
Toon het me en ik zal het onthouden
Laat het me doen en ik zal het leren”.

Referenties

- Bakker, C. & J.F. Deinum (2002). “Activerende didactiek, een actief lerende leerling in de klas”. In: *Levende Talen Tijdschrift*, jg. 3, nr. 3, p. 3-9.
- Ekens, T. (2008). *Activerende lees- en schrijflessen. Een handreiking voor het vak Nederlands in de 2^e fase*. Enschede: SLO.